

Дудок Х. Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ АНГЛОМОВНОГО ТЕРМІНА «МОБІЛЬНИЙ ЗВ'ЯЗОК»: ЕВОЛЮЦІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

Термінологічна система галузі мобільного зв'язку належить до наймолодших систем, оскільки виникла наприкінці ХХ сторіччя разом із виникненням і розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Розвиток сучасного мобільного зв'язку залежить від новітніх інформаційних технологій, використання яких дає операторам мобільного зв'язку можливість надавати нові та більші якісні послуги. Процес утворення нових слів відображає у мові потреби суспільства у вираженні нових понять, які є своєрідним продуктом розвитку науки, техніки, культури, суспільних відносин тощо. Однак, навіть у фундаментальних дослідженнях відсутній структурний та лексико семантичний аналіз терміна сфери технологій мобільного зв'язку. Нагальною є потреба дослідити цей напрямок, адже саме це дасть змогу надалі визначити перспективи розвитку цієї терміносистеми в сучасних умовах. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій відбувається процес збагачення словникового складу усіх мов, і англійської зокрема, новими лексичними одиницями на позначення понять сфери мобільного зв'язку. Понятійно-термінологічна система «Мобільний зв'язок» як сфера сучасних технологій, характеризується низкою особливостей: масове вживання понять і термінів, пов'язаних із сферою мобільного зв'язку, інтенсивне поповнення цього апарату внаслідок інтенсифікації розвитку цієї терміносистеми. Головне завдання дослідження полягає у тому щоб з'ясувати яким чином термін із властивим йому інваріантним компонентом може набувати різних контекстуальних смислів, виявити іманентні ознаки, які є комунікативно-релевантними, що забезпечують функційні можливості терміна у фаховій реалізації, тобто простежити семну структуру терміна у лексикографічних джерелах і наносити мисли у спеціальних текстах та науковому мовленні. Оскільки лідерами розвитку галузі мобільного зв'язку є англійські країни, природно що первинна номінація нових розробок відбувається англійською мовою. Проблема наповнення адекватною термінологією безпосередньо пов'язана з безперервним процесом формування та розвитку термінології сфери мобільного зв'язку, системний аналіз якої представляє суттєвий інтерес для сучасного галузевого термінознавства.

***Ключові слова** мобільний зв'язок, словниковий склад, конверсія, лексико семантичний аналіз, структурні та лексичні параметри, морфологічна структура, термінологічні сполучення, значення та смисли.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день мобільний зв'язок забезпечує активізацію процесів інформатизації суспільства, як найважливішої передумови інтеграції України у глобальне інформаційне суспільство. Стрімкий темп життя і висока ділова активність населення неможливі без швидкого й гарантованого доступу до інформації, одним із засобів отримання якої є мобільний зв'язок, а водночас і розповсюдження нових лексичних одиниць, що закономірно потрапляють у сучасну англійську мову. Використання різноманітного лексичного наповнення зазначеної термінології окреслилось в понятійно-термінологічну систему «Мобільний зв'язок», яка динамічно розвивається, а тому вимагає постійної уваги дослідників термінологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термінознавство, як повноцінна наука, виникло в першій половині ХХ століття, коли ще О. Вюстер, очолив Віденську школу термінознавства та став її засновником. Доречно тут згадати, що його справу продовжив Х. Фельбер, автор першого міжнародного навчального посібника з термінології «Terminology Manual». Зазначимо, що лінгвістичні дослідження того часу були доволі плідними, зокрема відокремлено спеціальні лексичні одиниці, терміноїди, передтерміни, квазітерміни, професіоналізми, номени); ряд різновидів власне термінів (загальнонаукові та спеціальні, власні та запозичені, терміни мови та терміни мовлення) У кінці ХХ століття домінуючим напрямком дослідження стає стан-

дартний структурно-семантичний опис особливостей конкретних термінологій. Нагадаємо, що у цей період сформувалася школа професора О.С. Ахманової до якої належить Н.Б. Гвишиані, С.В. Гринев та інші. Наступна школа, яка, також, активно розвивалася – Празька школа, заснована на ідеях Празького Лінгвістичного гуртка. Л.Дродз – найвідоміший представник школи, займався структурним і функціональним описом спеціальних терміносистем. Надалі школа займалася стандартизацією спеціальних мов і термінологій. Вже у наші часи, дослідженням термінології у сфері високих технологій займалися С. Пиркало, С. Чемерикін, А. Силка, В. Гордієнко, Ю. Мосенкіс, О. Фурса, М. Федорів; В. Коломієць, Н. Шаруненко, Т. Ілік, О. Стишов, Н. Клименко, Є. Карпіловська. Українські вчені, такі як Е.Ф. Скороходько, Т.Р. Кияк, Ф.А. Циткіна, Є.А. Лобач, Л.О. Симоненко, А.В. Крижанівська, Т.І. Панько зробили грандіозний внесок у розвиток термінознавчої науки того часу, тож можна сказати, що українське термінознавство після прийняття незалежності почало активно розвиватись.

Формулювання цілей статті. Стаття присвячена проблемам дослідження англomовного терміна у мовній системі та фаховій мовленнєвій реалізації. На ґрунті попереднього мовознавчого досвіду здійснено спробу пояснити як термін із властивим йому інваріантним значенням може набувати смислової варіативності у фаховій текстовій реалізації, що свідчить про її складність, дискусійність, багатогранність. Настав час не лише опису й інвентаризації готового фактичного матеріалу, а й відповіді на запитання появи численних смислів та їх імпліцитного наповнення.

Аналіз структурних компонентів значення терміна мобільного зв'язку уможливує пізнання потенціалу його імпліцитно прихованих смислів. Смысл слова виникає у результаті творчого акту мислення – поєднання двох різнопланових семантичних компонентів, а саме змінного члена семантичної опозиції у мовленні і стабільного семантичного інваріанта у мові.

Формулюючи засадничі цілі статті, суттєвим є з'ясувати в основі відношень між семантичним інваріантом і його змінними компонентами процеси узагальнення та диференціації, що призводить до семантичної варіативності терміна. Важливим є обґрунтувати тезу, що слово-термін володіє інваріантним стрижнем, який є незмінним, іманентним у численних мовленнєвих актах. У статті висуваємо та підтверджуємо гіпотезу про

те, що елементарні смислові компоненти є вродженими (іманентними), які формують генетичний мовний код людини.

Виклад основного матеріалу. Розвиток термінології сучасного мобільного зв'язку безпосередньо залежить від розвитку новітніх інформаційних технологій, використання яких дає операторам мобільного зв'язку можливість надавати нові та більш якісні послуги. Принциповим завданням окресленої статті, є розкрити суть понятійно-термінологічної системи «Мобільний зв'язок» як сфери сучасних технологій, що характеризується низкою особливостей: масове вживання англomовних понять і термінів, пов'язаних із сферою мобільного зв'язку, інтенсивне поповнення цього апарату внаслідок інтенсифікації мобільного зв'язку. Резонно, що значна частина понятійно-термінологічного апарату мобільного зв'язку становлять поняття й терміни запозичені із технічних наук: фізики, економіки, телекомунікаційна сфера, прикладна математика, інформатика, як от: *GSM- Global System Mobile Communications*; *WAP – Wireless Application Protocol*; *3G – Hard generation – технологія зв'язку третього покоління* [7].

Термінологічна система сфери технологій мобільного зв'язку належить до наймолодших систем, оскільки виникла наприкінці ХХ сторіччя разом із виникненням і розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Оскільки лідерами розвитку мобільного зв'язку є англomовні країни, природно що первинна номінація нових розробок відбувається англійською мовою.

З розвитком технологій мобільного зв'язку з'являються англomовні терміни на позначення нових видів обладнання, процесів, явищ тощо. Тож, виникає перманентна потреба у їх найменуванні, що супроводжується створенням нових слів, які поповнюють словниковий склад сучасної англійської мови. Оновлення лексичного складу будь-якої мови є безперервним процесом. Часто поява нової лексики пов'язана з інноваціями у сфері інформаційних технологій, зокрема у сфері мобільного зв'язку. Певний час ця галузь залишалася мало дослідженою і недостатньо систематизованою, тож потребує фундаментального лінгвістичного аналізу.

Безперечно, що розвиток мови зумовлений розвитком її системи, становленням нових словотвірних моделей, зміною наявних, збільшенням або зменшенням їхньої продуктивності та багатьма іншими чинниками. Процес утворення нових слів відображає у мові потреби суспільства у вира-

женні нових понять, які є своєрідним продуктом розвитку науки, техніки, культури, суспільних відносин тощо [1]. Однак, навіть у сучасних численних фундаментальних дослідженнях відсутній системний структурний та лексико-семантичний аналіз сфери технологій мобільного зв'язку.

Отже, актуальність такого дослідження не викликає сумніву, вона зумовлена необхідністю аналізу широкого поповнення новою лексикою сфери технологій мобільного зв'язку її важливістю та специфікою. У зв'язку з цим виникає потреба дослідити цей напрямок, адже саме це дасть змогу надалі визначити перспективи розвитку англomовної терміносистеми мобільного зв'язку в сучасних умовах. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій відбувається процес збагачення словникового складу усіх мов, і англійської зокрема, новими лексичними одиницями на позначення термінів та понять новітніх технологій [4].

Нові слова сфери мобільних технологій, що з'являються у результаті дії внутрішніх чинників мовного розвитку, також пов'язані з дією внутрішніх законів мови – закону аналогії, закону мовної економії, тенденції до однотипності.(...) Для адекватного розуміння та перекладу новотвору необхідно знати його морфологічну будову, семантичні особливості, що відрізняють його від загальноживаних слів та особливості контекстуального функціонування. За своєю морфологічною будовою новотвори сфери технологій мобільного зв'язку поділяються на: 1) прості непохідні: англ. *device* – *девайс, пристрій*; *yenta* – *пліткарка, яка багато базикає по телефону*, *Mobile Statue* – *людина, що різко завмерла в середині людського руху (поток)* [5].

Навіть побіжний огляд термінології сфери мобільного зв'язку засвідчує, що в її основі натрапляємо на складені новоутворення, переважна більшість яких представлена двокомпонентними іменниковими словосполученнями: *child supervision* – *діяльність технічно грамотних дітей, які допомагають літнім людям опанувати сучасні гаджети*; *digital detox* – *час, який людина присвячує реальному, а не віртуального світу, намагається не користуватися гаджетами*. Наприклад, *phone peck* – *біль у шиї, викликана притисканням телефону плечем до вуха протягом тривалого періоду* [6].

Яскравими прикладами морфологічного способу творення термінних префіксальних одиниць у складі аналізованого матеріалу дослідження є: *defriend* – *вилучити кого-небудь зі списку кон-*

тактів; to mistext – *помилково надіслати повідомлення іншій людині*; *teleshopping* – *здійснювати покупки по телефону, побачивши товар по телевізору чи у комп'ютері* [5]. Помічено, що у процесі утворення складного терміна сфери мобільного зв'язку «лексичні значення обох компонентів зливаються та утворюють нову семантичну одиницю з новим значенням, яке домінує над індивідуальними значеннями основ і характеризується додатковим семантичним компонентом, якого немає в жодній з основ [3]. Скажімо, одна з найпоширеніших версій свідчить, що термін «спам» увійшов до вжитку після скетчу «Монті Пайтона», де хор вікінгів безперестанку виспівує хвалебну пісню м'ясним консервам (*SPAM- spicedham, гостра шинка, м'ясні консерви компанії HormelFoods*) [8].

Дослідження, у плані вираження термінологічної одиниці сфери технологій мобільного зв'язку відображають як структурні, так і лексико-семантичні особливості англійської мови. На наш погляд, увага до питань мови взагалі, і мови мобільних технологій зокрема, допоможе підвищити рівень комунікативної компетенції в суспільстві. Саме динамічність, необхідність постійного вдосконалення мови мобільних технологій робить необхідним подальше поглиблене дослідження у цій царині.

Безперечно, що популяризація технологій мобільного зв'язку вимагає поповнення та збагачення словникового складу англійської мови для задоволення потреб мовлення серед її учасників. Виняткове значення має дослідження термінотвірних формантів мобільного зв'язку, їх усебічний аналіз на рівні парадигматики мови та синтагматики мовлення. Простеження динаміки семантичних та функціональних процесів, що виникають у сфері термінології мобільного зв'язку, особливо у площині її внутрішньомовної мобільності та міжмовних впливів - важливий чинник еволюції галузевого терміна.

У сучасній англійській мові такі слова як, наприклад, *browser* – *браузер; навігатор*, що є, з одного боку, семантично актуальним неологізмом, однак з іншого, що ширше й інтенсивніше він входить у процеси мовної комунікації то швидше втрачає свою новизну [9]. Семантична сфера через свою дифузність ніколи цілком не розкривається, її концепти-сенси є прототипними та складають частину генетичного мовного коду комуні канта. Що семантично актуальнішим є неологізм, то ширше й інтенсивніше він входить в процеси мовної комунікації і швидше втрачає свою новизну.

Термінологія це той лексичний пласт, у якому найвиразніше виявлені результати міжмовних впливів. За нашими спостереженнями, семантичний вектор розвитку терміна еволюціонує від лексикографічних джерел (у статичі) до його реалізації у динаміці (спеціальних текстах). Важко визначити межу, коли неологізм втрачає конотацію новизни і стає загальноживаною лексичною одиницею. Очевидно, якщо предмет, явище входить в життя людини, то й саме слово, що є його найменуванням, перестає бути неологізмом. У сучасній англійській мові, для прикладу, такі слова як *speakerphone* – гучномовець; *spacecraft* – космічний корабель, давно не є неологізмами [10]. Тут можемо стверджувати, що семантично актуальнішим є неологізм, то ширше й інтенсивніше він входить в процеси мовної комунікації і швидше втрачає свою новизну.

Значення терміна як квант спеціальної інформації есплікується низкою диференційних ознак, оскільки воно зберігає інтегральний компонент у різних контекстах і мовленнєвих реалізаціях [2].. Наші міркування зводяться до того, щоб поповнити науковий термінологічний глосарій поняттям *наноаналіз*, який полягає у подальшій декомпозиції смислу на дрібніші фрагменти думки *наносмисли*. На нашу думку, такі *наночастини* передають додаткове смислове навантаження, оточене особливим конотативним ореолом. Серед теоретичних понять *наноаналіз* є одним із ключових методів дослідження терміна, який власне доповнює компонентний аналіз шляхом декомпозиції смислу.

Сам термін *наноаналіз* у певній мірі є метафоричним, проте його метод можна вважати як логічною подальшою стадією компонентного аналізу. Порівняємо, у фізиці атом довгий час вважався кінцевою елементарною одиницею матерії, що далі не поділялася, (його етимонне значення),

але вчені довели, що атом поділяється на ще дрібніші елементарні складові *наночастини*.

Із вище викладеного напрошується попередній висновок, що в основі відносин між семантичним інваріантом і його змінними компонентами діють процеси узагальнення та диференціації, що призводить до семантичної варіативності терміна сфери мобільного зв'язку. Тому, цілком обґрунтовуємо на користь цієї ідеї тезу, що слово-термін володіє інваріантним стрижнем, який є незмінним, іманентним у численних мовленнєвих актах та спеціальних текстах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як висновок, можемо стверджувати, що навіть поверхневий аналіз англійської термінології технологій мобільного зв'язку засвідчив, що найчисленнішими і найпродуктивнішими способами її утворення є процеси смислорозмежування та смислорозмежування в ментальному континуумі комуніканта, де виявляються наносмислові нюанси. Одним з пріоритетних напрямів дослідження вважаємо когнітивний напрямок термінознавства, що розкриває нове розуміння терміна як динамічного та еволюційного утворення. Сучасний етап розвитку англійської термінології мобільного зв'язку тісно пов'язаний із всезростаючою зацікавленістю до дослідження системних зв'язків і відношень, що об'єктивно існують у спеціальній лексиці. Системний аналіз структурних та лінгво-прагматичних параметрів термінологічних одиниць сфери мобільних технологій може бути перспективою подальших досліджень. Також перспективним та необхідним видається укладення глосарію «Понятійно-термінологічна система «Мобільний зв'язок»», який стане у пригоді іншим фахівцям високих технологій під час аналізу стану та визначення перспектив розвитку англійської термінології мобільного зв'язку.

Список літератури:

1. Дингес С.И. Мобильная связь: технология. *Солон Пресс*, 2003. 272 с.
2. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. Москва, 1968. 156 с.
3. Akyildiz, McNair, et al. Mobility management in next-generation wireless systems. *Proceedings of the IEEE*. August, 1999.
4. Baker M.A. Wireless Glossary of terms. http://files.ctia.org/pdf/Telecom_Glossary_of_Terms.pdf
5. GSM data knowledge site. <http://www.mobiledata.com>.
6. Holley K., Costello T. The evolution of GSM towards UMTS. http://www.gsmdata.com/today_papers.htm.
7. Zeng, Annamalai, et al. Recent advances in cellular wireless communications. *IEEE Communications*, September 1999.
8. European Telecommunications Standards Institute. <http://www.wapforum.com>.
9. *Encyclopedia of Language and Linguistics* [2nd edition]: <http://www.sciencedirect.com>. (Elsevier, November 2005).
10. GSM World. Glossary of Terms. www.gsmworld.com/technology/glossary.shtml Copyright Association, 2007.

Dudok K. R. THEORETICAL CONCEPTS OF THE ENGLISH TERM MOBILE COMMUNICATION: EVOLUTION AND A HISTORICAL EXCURSUS

The terminology of the mobile communication industry belongs to the youngest systems since it emerged in the late twentieth century with the emergence and development of computer and information technologies. The development of modern mobile communication depends on the latest information technology, the use of which gives mobile operators the opportunity to provide new and better services. The process of forming new words reflects in the language the needs of society in expressing new concepts, which are a kind of product of the development of science, technology, culture, social relations, etc. However, even in basic research, there is no structural and lexical semantic analysis of the term mobile communications technology. There is an urgent need to investigate this area, since it will enable us to further determine the prospects for the development of this term system under current conditions. Due to the rapid development of information and communication technologies, the process of enriching the vocabulary of all languages, and English in particular, with new lexical units is used to denote the concepts of the sphere of mobile communication. The concept of the mobile communication system as a sphere of modern technologies is characterized by a number of features: the mass use of concepts and terms related to the sphere of mobile communication, intensive replenishment of this device due to the intensification of the development of this term system. The main task of the study is to find out how a term with its inherent invariant component can acquire different contextual meanings, to identify immanent features that are communicatively relevant, providing the functionality of the term in professional implementation, that is, to trace the seminal structure of the sources in terms and the application of thought in special texts and scientific speech. As the leaders of the mobile communications industry are English-speaking countries, it is natural that the initial nomination for new developments is in English. The problem of filling with adequate terminology is directly related to the continuous process of formation and development of terminology of the sphere of mobile communications, the systematic analysis of which is of great interest for the modern branch of terminology.

Key words: *mobile communication, vocabulary, conversion, lexical semantic analysis, structural and lexical parameters, morphological structure, terminological conjunctions, meanings and senses.*